

УДК 330.131.7

DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-3583/25.13>**Терещенко С.І.**доктор економічних наук, професор
Сумський національний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8852-1091>**Звоновський Р.А.**аспірант
Сумський національний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5255-4932>**Скубко В.О.**магістр
Сумський національний аграрний університет

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ РИЗИКОЗАХИЩЕНОСТІ ЗА УМОВ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

В статті розглянуто та проаналізовано потенціал та ефективність його використання на прикладі суб'єкта малого підприємництва. Охарактеризовані напрями діяльності та партнери підприємства, які мають високий індекс економічної свободи, що свідчить про великий відсоток незалежності економічної системи країн від різних зовнішніх та внутрішніх факторів, у тому числі залежність економіки країни від її сировинних ресурсів. Розглянута структура пакетних послуг дає можливість оцінити ризикованість підприємства, яка в подальшому буде врахована при формуванні системи ризикозахищеності. Метою оцінювання працівників є отримання об'єктивних оцінок їхньої праці, в яких концентруються знання і досвід, ставлення до праці, внесок у кінцевий результат діяльності первинного трудового колективу й організації загалом. Наведено перелік даних початкової інформації для формування системи ризикозахищеності підприємства.

Ключові слова: ризик, невизначеність, оцінка ризику, система ризикозахищеності підприємства, потенціал, ресурси, майновий стан підприємства.

Постановка проблеми. На розвиток сучасного підприємництва в Україні впливає велика кількість зовнішніх і внутрішніх факторів, а це в свою чергу супроводжується високим рівнем невизначеності та ризику. Крім того на діяльність підприємства впливають не лише ризики, але й різноманітні кризові явища, які супроводжуються нестабільним економічним і політичним розвитком, значними темпами інфляції та не ефективним використанням існуючого потенціалу. В такій ситуації суб'єкту підприємницької діяльності необхідно вміти визначати ризик та оцінювати ступінь його впливу на результати діяльності для формування потенціалу його розвитку. Формування власної системи ризикозахищеності дає можливість підприємству на швидку адаптацію до мінливих умов зовнішнього та внутрішнього середовища його функціонування. Іншими словами, треба знати, що таке ризик, як оцінити його рівень та уникнути збитків, яких він може завдати, яким чином керувати ризиком та як створити систему ризикозахищеності підприємства та управляти нею [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різноманітні аспекти теорії ризиків знайшли відображення в наукових працях Березинець С. К., Крисак А. О., Гук О. В., Краснокутська Н. С. [3; 5; 6]. Аналіз робіт цих та багатьох інших вчених дозволяє зробити висновок, що в сучасних умовах у теорії та практиці існує неоднозначність трактування сутності ризику, його основних рис, елементів та властивостей, підходів до оцінювання та управління.

Мета статті дослідження структури потенціалу суб'єкта малого підприємництва, напрямків його реалізації для формування ефективної системи ризикозахищеності.

Виклад основного матеріалу. STG innovations – компанія працює на ринку України та Європи з 2013 року. Власником і засновником якої є ФОП Гетьманцев Ігор Олександрович. Володіючи багаторічним досвідом, спираючись на об'єктивну статистику і прислухаючись до думки кожного клієнта, компанія постійно розширює асортимент продукції і підвищує якість пропонованих послуг.

Підприємство є суб'єктом незалежного і специфічного бізнесу, та здійснює свою діяльність на таких засадах: рівноправність сторін, тобто партнерські взаємовідносини посередника з виробниками і споживачами продукції, що, у свою чергу, передбачає альтернативний вибір контрагентів господарських зв'язків, однакову відповідальність за порушення умов договорів; підприємливість, що означає господарську кмітливість, зацікавленість у реалізації резервів, винахідливість у розв'язанні конкретних завдань; оперативність, що передбачає мобільність, динамічність і своєчасність виконання завдань; створення візуалізацій комерційної якості та художній постпродакшн; комерційні засади діяльності, тобто ділова активність з метою отримання посередником достатнього прибутку; технічна потужність, договірні засади взаємовідносин із контрагентами; постійність у вдосконаленні обладнання та підвищенні кваліфікації співробітників.

На підприємстві лінійно-функціональна структура управління, яка спирається на розподіл повноважень та відповідальність за функціями управління і прийняття рішень по вертикалі. Структура має 3 рівні управління. Структура дозволяє організувати управління (директор – заступник директора – начальник відділу чи сек-

тору – співробітник відділу), а функціональні відділи апарату управління підприємства лише допомагають лінійним керівникам вирішувати управлінські завдання. При лінійно-функціональній структурі управління лінійні керівники не підпорядковані керівникам функціональних відділів апарату управління. Безпосереднє управління здійснює директор, процесами взаємодії керують функціональні підрозділи, внутрішні процеси підпорядковані лінійним керівникам, відділ збуту.

На даний час, підприємство надає свої послуги замовникам із країн європейського союзу. Більшість країн Європейського союзу мають високий індекс економічної свободи, що свідчить про великий відсоток незалежності економічної системи країн від різних зовнішніх та внутрішніх факторів, у тому числі залежність економіки країни від її сировинних ресурсів. Було цікавим, з'ясувати скільки загалом підприємство реалізовує своїх послуг та з ким співпрацює в країнах Старого Світу.

Нижче, представлена таблиця з напрямками діяльності та партнерами нашого підприємства. Найбільша кількість замовників знаходиться в країнах Європейського союзу. Слід відмітити, що ці всі країни густо населені і адміністративні центри є містами мільонерами, а також працює промисловість і інші об'єкти інфраструктури. Тому і платоспроможність населення значно вища, ніж в інших областях України [2].

Одним із факторів вибору ринку Європи є низька платоспроможність населення в Україні. Реальний ВВП України у 2 кварталі 2021 року знизився на 0,7%, у той час, як, наприклад, в Чехії зріс на 8,2%, в Польщі на 11% тощо.

Українська промисловість знаходиться в умовах системної кризи. По-перше, через те, що критично не вистачає оборотного капіталу, частину якого можна було б спрямувати на модернізацію виробництва. Частка банківських кредитів, спрямованих на капітальні інвестиції, тільки 5%. Відсутні чіткі прозорі інструменти фінансової підтримки держави. По-друге, на внутрішньому ринку низька споживча активність, особливо для виробників комерційної архітектурної візуалізації, з високою доданою вартістю продукції [3].

STG innovations (ФОП Гетьманцев І. О.), спеціалізується на виготовленні архітектурних візуалізацій. Типом виробництва є виготовлення архітектурної візуалізації, 3д турів, відео-турів та ін.. Розглянемо структуру пакетних послуг, що надаються підприємством.

Дані таблиці 1 свідчать про те, що товарна номенклатура по підприємству майже дуже диференційована в зв'язку з різноманітністю вихідних факторів. Найбільшу питому вагу в товарному обороті підприємства займає архітектурна візуалізація екстер'єрів та інтер'єрів і становить відповідно 25,3% та 20,1%. Реалізація 3Д відео-презентація знадиться на другому місці та має питому вагу в 17,8%. Реалізація 3Д турів також має вагомий відсоток в складі реалізованої продукції і становить 14,8%. Інші послуги підприємства мають менший відсоток від ваги реалізованої продукції, однак, також надаються підприємством.

Аналіз фінансово-економічного стану базується на даних фінансової звітності та бухгалтерського обліку, на розрахунок й зіставленні значної кількості показників і коефіцієнтів. Фінансово-економічний аналіз дає змогу реалізувати такі завдання: оцінити результати й ефективність діяльності підприємства, його поточний фінансовий стан, скласти прогноз розвитку фінансово-економічних показників на найближчу перспективу; оцінити динаміку фінансових показників за певний період часу і фактори, що викликали відповідні зміни; оцінити наявні фінансові обмеження на шляху реалізації організаційних перетворень [6].

Оцінка трудових ресурсів є необхідним засобом вивчення якісного складу кадрового потенціалу організації, його сильних і слабких сторін, та основою для удосконалення індивідуальних трудових здібностей працівника і підвищення його кваліфікації.

Метою оцінювання працівників є отримання об'єктивних оцінок їхньої праці, в яких концентруються знання і досвід, ставлення до праці, внесок у кінцевий результат діяльності первинного трудового колективу й організації загалом. Дані таблиці 3 свідчать про те, що за період, починаючи з 2019 році до 2021 року чисельність працівників змінювалась. Така кількість працівників є оптимальною, адже змінювалась, в залежності

Таблиця 1 – Напрями діяльності та партнери підприємства

Напрямок діяльності	Назва підприємства	Країна	Обсяги послуг, тис. грн
Архітектурно-візуалізаційні послуги	Richter Musikowski Architekten PartGmbB	Німеччина	85,0
3Д відео-презентація, візуалізація екстер'єрів	Foster + Partners	Великобританія	172,0
Візуалізація інтер'єрів	Bureau Archi	Швейцарія	24,0
Архітектурна концепція, архітектурно-візуалізаційні послуги	Snøhetta	Норвегія	232,0
Архітектурно-візуалізаційні послуги	IBI Group	Канада	70,0
Архітектурно-візуалізаційні послуги, 3Д відео-презентація	KAAN Architecten	Нідерланди	105,0
Архітектурно-візуалізаційні послуги	Urban Experts	Кіпр	17,0
Архітектурно-візуалізаційні послуги	Semren&Mansson	Швеція	29,0
3Д тур	Olgoj Chorchoj	Чехія	42,0
Архітектурно-візуалізаційні послуги	"Plan-x"	Бельгія	17,0
Архітектурно-візуалізаційні послуги, візуалізація інтер'єрів	ESESE Architects	Іспанія	67,0
Архітектурно-візуалізаційні послуги	Stephenson & Turner	Нова Зеландія	36,0

Джерело: офіційні дані підприємства

Таблиця 2 – Структура пакетних послуг, що надаються підприємством

Послуги та їх пакети	Вартість, тис грн	Питома вага в загальній їх кількості, %
Архітектурна візуалізація -22,0%		
Преміум інтер'єр	19,0	20,2
Інтер'єр	9,5	14,6
Преміум екстер'єр	23,0	5,1
Екстер'єр	16,0	5,5
Візуалізація планування за розширенням зображення -13,9%		
4К	2,3	5,2
6К	2,8	4,5
8К	3,3	4,2
3Д відео-презентація -20,8%		
Екстер'єр 2К	47,0	7,3
4К	75,0	3,2
Інтер'єр 2К	30,0	7,9
4К	50,0	2,4
3Д тур -14,8%		
Житловий фонд(багатоповерхівка)	17,0	2,4
Комерція	20,0	5,5
Квартира	40,0	6,9
Архітектурна концепція -5,1%		
Генеральний план	30,0	1,2
Благоустрій	25,0	1,4
Комерція (ресторан, кафе, магазин)	28,0	0,8
Громадський простір	30,0	0,4
Вхідна група	30,0	0,2
Дизайн фасаду	35,0	1,1
Всього:	-	100,0

Джерело: сформовано автором

Таблиця 3 – Оцінка трудових ресурсів та продуктивності праці

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення 2021 р. до 2019 р. у %
Середньорічна чисельність працівників, ос.	29	42	25	86,2
із них: власник	1	1	1	0
заступник директора	1	1	1	0
менеджери (з продажу, HR)	3	3	3	0
голова відділу візуалізації	1	1	1	0
головний візуалізатор	2	2	2	0
маркетологи	2	2	2	0
бухгалтер	1	1	1	0
візуалізатор	16	29	12	75,0
сітвовий адміністратор	1	1	1	0
майстер	1	1	1	0
Відпрацьовано в середньому 1 прац. за рік, днів	264	294	275	104,1
Тривалість робочого дня, год	9,0	10,0	9,0	0
Величина фонду робочого часу	6890	12 350	6186	89,7

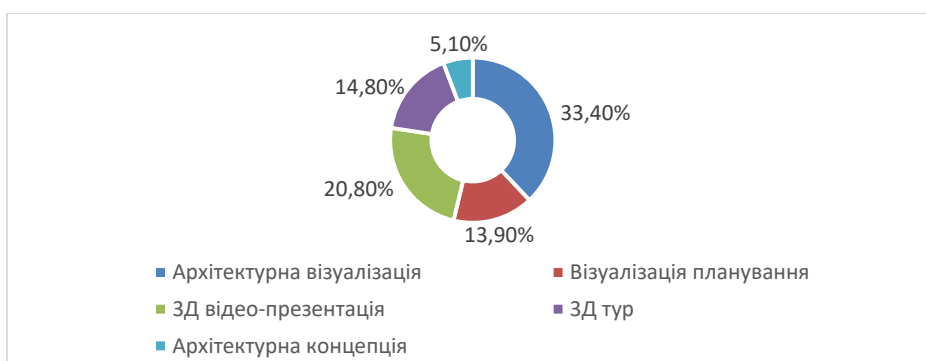
Джерело: розрахунок здійснено автором

від обсягів його діяльності і є обґрунтованого розподілу функціональних обов'язків. Необхідно зменшити обсяги, та необхідно збільшити кількість працівників у порівнянні із 2019 та 2021 роком, та зменшити у порівнянні з 2021 роком. Така кількість працівників буде оптимальною цих для обсягів.

Кількість відпрацьованих днів протягом року одним працівником коливається в залежності від функціональної необхідності і збільшення обсягу торгів.

Показник величини фонду робочого часу має тенденцію до змін в залежності від навантаження та обсягів і означає, що працівники фактично відпрацьовують більше днів до їх можливої кількості в залежності від обсягів, або відпрацьовують менше. Це пов'язано саме зі специфікою діяльності підприємства та нестабільністю надходження замовлень.

Аналізуючи данні таблиці 4 можна констатувати, що загальна сума техніки та приладів зросла на 237 тис. грн.

Діаграма 1 – Питома вага пакетних послуг в загальній їх кількості, %

Джерело: розрахунок здійснено автором

Збільшення даного показника свідчить про збільшення обсягів виробництва на підприємстві, що є позитивним фактором. Коефіцієнт зносу основних засобів за аналізований період зріс на 0,20% це свідчить про збільшення суми зносу. Коефіцієнт відновлення основних засобів зріс на 0,08 і означає, що відновлення відбувається гарними темпами та перевищують вибуття. Коефіцієнт вибуття зріс на 0,04%, можна сказати, що на підприємстві відбувається списання основних засобів, та їх відновлення, в достатній кількості. Це є позитивним фактором, оскільки не відбувається зменшення основних засобів. Загалом показники мають позитивну динаміку.

Аналізуючи дані таблиці 5 можна прийти до висновку, що фінансовий стан підприємства є стабільним. Дохід від реалізації продукції з 2019 року по 2021 рік збільшився на 4075,8 тис. грн., це свідчить про те що підприємство ефективно реалізує свою продукцію. Чистий дохід від реалізації продукції у 2021 році збільшився в порівнянні з 2019 роком на 3871,6 тис. грн, а це в свою чергу означає, що підприємство є прибутковим і з кожним роком чистий дохід має тенденцію до збільшення.

Валовий дохід компанії щорічно збільшується. У 2020 році він виріс на 2205,0 тис. грн У 2021 році він виріс на 1871,3 тис. грн. Дохід має позитивну тенденцію.

Якщо розглянути детальніше, адміністративні та інші витрати у 2021 році збільшились у порівнянні з 2019 роком на 102,3 тис. грн.. Це зумовлено як зростанням обсягів діяльності підприємства, так і зростанням цін на окремі складові цих витрат: заробітна плата, електроенергія, а також зношення малоцінних і швидкозношуваних предметів. На збільшення витрат на оплату праці суттєво вплинуло зростання чисельності персоналу, яке відбулося у 2020 та 2021 роках.

Можна сказати, що збільшення адміністративних витрат підприємства на звітному порівняно з базисним пов'язано зі збільшенням управлінського персоналу, закупівлею нової техніки, ліцензуванням програмного забезпечення та іншими управлінськими та обслуговуючими витратами. На ці витрати, припало 100 тис. грн на маркетингові та рекламні акції [5].

Витрати на електроенергію були збільшені на 48% у 2020 році, а потім у 2021 році зменшилась на 51% у порівнянні із минулим роки, це вийшло із-за збільшення годин праці та вартості електроенергії.

Висновки. В сучасних умовах дефіциту фінансових, інвестиційних ресурсів використання потенціалу малих підприємств може мати позитивний ефект у підвищенні місцевих доходів, у створенні нових робо-

Таблиця 4 – Показники оцінки майнового стану

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення, +/-
1. Загальна сума техніки на початок року	96	102	126	30
на кінець року	102	126	130	28
2. Коефіцієнт зносу на початок року	0,16	0,24	0,36	0,20
на кінець року	0,24	0,36	0,46	0,20
1. Коефіцієнт відновлення	0,20	0,16	0,32	0,08
2. Коефіцієнт вибуття	0,08	0,06	0,12	0,04

Джерело: розрахунок здійснено автором

Таблиця 5 – Динаміка основних видів доходів, витрат і фінансових результатів підприємства, тис. грн

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення, +/-
1. Чистий дохід	2329,9	4424,2	6201,5	3871,6
2. Собівартість реалізованих товарів	435,7	1275,3	865,1	429,4
3. Валовий дохід	2452,5	4657,0	6528,3	4075,8
4. Адміністративні витрати	725,5	1050,3	825,7	100,2
5. Витрати на електроенергію	32,1	66,7	34,2	2,1
6. Прибуток підприємства	1136,6	2031,9	4476,5	3339,9

Джерело: розрахунок здійснено автором

чих місць, у розвитку виробничої та соціальної інфраструктури, у зростанні ділової активності населення та розвитку економіки загалом. Продовженням дискусії аналізованої проблеми вбачаємо у вирішенні питань які постають перед дрібним підприємництвом – обмеженості ресурсів. Практика засвідчує, що обмеженість виникає внаслідок незбалансованості між постійно зростаючими потребами населення і обмеженими

ресурсами малих підприємств, які ці потреби повинні задовільняти [6]. Перспектива ефективного використання в Україні ресурсного потенціалу дрібного бізнесу здатне забезпечити постіндустріальну стадію цивілізаційного розвитку, має формуватися на основі надійної науково-методологічної бази, прогнозування та інформаційної підтримки та у формуванні ефективної системи ризикозахисності.

Список використаних джерел:

1. Сутність та складові економічного потенціалу підприємств. URL: http://www.sutnist_skladovi_ekonomichnogo_potentsialu_pidpriyemstva
2. Березинець С. К. Потенціал малого бізнесу: формування та напрями реалізації. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна*. 2013. Вип. 2. С. 202–207.
3. Кришак А. О. Аналіз формування економічного потенціалу малих підприємств. *Економіка та держава*. 2013. № 4. С. 39–42.
4. Закон України «Про інноваційну діяльність України» №40-IV від 04.07.2002 р. (із змінами внесеними згідно із Законами від 16.10.2012 р., ВВР 2014). *Урядовий кур'єр*. 2002. № 143. 7 серп. С. 17–24.
5. Гук О. В. Інноваційний потенціал підприємств як основа інноваційного розвитку України. *Актуальні проблеми економіки та управління: зб. наук. праць молодих вчених*. 2017. № 11. С. 65–72.
6. Краснокутська Н. С. Підприємницький потенціал України порівняно з країнами ЄС. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2010. № 1. С. 25–33.

References:

1. The nature and components of the economic enterprises potential. Available at: http://www.sutnist_skladovi_ekonomichnogo_potentsialu_pidpriyemstva
2. Berezynets S. K. (2013) Potential of small business: formation and directions of realization. *Naukovyj Visnyk L'vivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav, Seriya ekonomichna*, no. 2, pp. 202–207.
3. Kryshak A. O. (2013) Analysis of formation the economic potential of small enterprises. *Ekonomika ta derzhava*, no. 4, pp. 39–42.
4. The Law of Ukraine "On Innovation Activity of Ukraine" (2002), No. 40-IV of July 4, (as amended in accordance with the Laws of 16.10.2012, WWD 2014) *Uriadovyj Kurier*, no. 143 August 7, pp. 17–24.
5. Guk O. V. (2017) Innovative potential of enterprises as the basis for innovative development of Ukraine. *Aktual'ni problemy ekonomiky i upravlinnia [Current Problems of Economics and Management]: Zbirnyk naukovykh prats' molodykh vchenykh [Collected Works of Young Scientists]*, no. 11, pp. 65–72.
6. Krasnokutskaya N. S. (2010) The entrepreneurial potential of Ukraine in comparison with EU countries. *Visnyk Kyivs'koho natsional'noho torhovel'no-ekonomichnoho universytetu*, no. 1, pp. 25–33.

**Tereshchenko Svetlana, Zvonovsky Ruslan,
Skubko Volodymyr**
Sumy National Agrarian University

FORMATION OF A RISK PROTECTION SYSTEM UNDER EFFECTIVE USE OF ENTERPRISE POTENTIAL

The article considers and analyzes the potential and effectiveness of its use on the example of a small business entity. The areas of activity and partners of the enterprise are characterized, which have a high index of economic freedom, which indicates a high percentage of independence of the economic system of countries from various external and internal factors, including the dependence of the country's economy on its raw resources. The considered structure of package services makes it possible to assess the risk tolerance of the enterprise, which will be taken into account in the future when forming a risk protection system. The goal of evaluating employees is to obtain objective evaluations of their work, which concentrate knowledge and experience, attitude to work, contribution to the final result of the primary work team and the organization as a whole. The list of initial information data for the formation of the enterprise's risk protection system is given. The financial business is treated as one of the most dynamic elements of the development potential of the national economy, as it is actively changing under the influence of market conditions. It is clear that the effective development of the potential of small business in countries that have passed the stage of reforming the economic system, as well as the acquired experience, prove that small business can provide innovative activity and maintain a competitive environment. Attention is focused on the fact that the process of improving the potential of effective development of small business in Ukraine is especially relevant today because of its use as one of the most important tools for solving mature social and economic problems. A complex approach based on a certain methodology was implemented, thus the method of economic analysis of the development potential of small business was used both at the microeconomic level (increasing the volume of sales and profit), and at the macro level, first of all, structural transformations in the national economy and society as a whole.

Key words: risk, uncertainty, risk assessment, risk protection system of the enterprise, potential, resources, property status of the enterprise.

JEL classification: G32